

Piątkowski, Włodzimierz

Zdrowie i choroba w zmieniającym się społeczeństwie

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 43/1, 211-214

1998

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

podróży Stanisława Staszica. Przygotowana przez Cz. Leśniewskiego edycja tego dziennika (Kraków 1931) zawiera pewną lukę. Brak tam części notat z pobytu Staszica w Neapolu, od momentu przybycia do tego miasta, co nastąpiło 20 lub 21 grudnia 1790 r., do dnia 4 lutego 1791 r. Kilka stron autografu Staszica odnalezionych w dziale Zbiory Ikonograficzne i Fotograficzne Muzeum Narodowego w Warszawie częściowo wypełnia tę lukę. Ręczony rękopis to dwa krótkie fragmenty dziennika Staszica, z których pierwszy zawiera wrażenia autora z oglądania Neapolu w dniach od 11 do 13 stycznia 1791 r., drugi zaś to notatki z pobytu na Polach Flegrejskich, tj. okręgu wulkanicznym na zachód od Neapolu. Ten drugi fragment pozwala uzupełnić itinerarium Staszica (skrupulatnie przez Leśniewskiego zestawione) o kilka następnych miejscowości: Puteoli, Baia, Bacoli, Bauli, Miseno, Cume. Fragment dotyczący pobytu w Neapolu daje natomiast pełny przegląd spraw, którymi Staszic interesował się podczas swej włoskiej podróży: są tam uwagi o miejscowym rządzie, stosunkach społecznych, obyczajach, edukacji, sztuce – w treści bardzo charakterystyczne dla „badacza społeczeństw” jakim był Staszic.

Na zakończenie warto podkreślić, że materiały z powyższego spotkania są już kierowane do druku, w ten sposób również myśl publikowania „Zeszytów Staszicowskich” przestaje być tylko ideą – jest urzeczywistniana.

Józef Olejniczak
(Piła)

ZDROWIE I CHOROBA W ZMIENIAJĄCYM SIĘ SPOŁECZEŃSTWIE

Historia ogólnopolskich zjazdów socjologicznych sięga roku 1931 kiedy z inicjatywy Floriana Znanieckiego zwołano pierwszą Konferencję Socjologów Polskich. Odtąd badacze życia społecznego spotykają się na imprezach naukowych numerowanych „in continuo”, organizowanych przez tą samą korporację uczonych – Polskie Towarzystwo Socjologiczne. Tegoroczny zjazd został zorganizowany w Katowicach przez środowisko skupione wokół Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego. Hasło naczelne imprezy brzmiało: *Śląsk – Polska – Europa. Zmieniające się społeczeństwo w perspektywie lokalnej i globalnej*. Celem była – jak podkreślił Rektor Uniwersytetu Śląskiego, Profesor Tadeusz Sławek, próba opisanie rzeczywistości społecznej sytuującej się wokół pojęć: „rekonstrukcja”, „regionalizm” i „renegocjacja dziedzictwa przeszłości”. Struktura zjazdu miała charakter trójstopniowy i składały się na nią: 4 sesje plenarne, 5 sympozjów i aż 43 grupy tematyczne. Ten formalny podział wyznaczył charakter i sposób prowadzenia obrad i, o ile na przykład, sesje plenarne miały charakter raczej „ceremonialny” o tyle rzeczywiste spory, dyskusje i „skakanie sobie do oczu”

odbywało się podczas zebrań grup tematycznych. Tu dyskusje nie kończyły się na regulaminowej godzinie 21.30, ale przenosiły się do zjazdowych kularów.

Obrady Sekcji Socjologii Medycyny Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, tak jak wszystkich innych grup tematycznych, zaplanowane były na 24.09.1997 i odbyły się w 2 turach. Czynnie uczestniczyło w nich 13 referentów z 8 ośrodków naukowych, jeden tekst nadesłany z zagranicy został powielony i rozdany uczestnikom. Zastanawiając się zimą 1996 roku najpierw nad celowością zgłoszenia problematyki socjomedycznej, potem nad „hasłem identyfikacyjnym” sesji socjomedycznej doszliśmy do wniosku, że „topic” musi mieć charakter na tyle ogólny by zachęcić potencjalnych uczestników do zgłoszenia szerszego wachlarza tematów badawczych. Po dyskusji i whaniach uznaliśmy tytuł: *Pacjent i medycyna lat 90-tych* za spełniający te oczekiwania. Oczywiście zdawaliśmy sobie sprawę (co w pełni potwierdził przebieg obrad), że wybrane hasło zjazdowe ma charakter symboliczny i nie jest wiernym odbiciem przedstawionych tematów badawczych bowiem przedmiotem rozważań nie był, na przykład, jedynie system zinstytucjonalizowanej medycyny, ale też lecznictwo niemedyczne, nie tylko lekarze, ale rozmaici uzdrowiciele, nie interesowała nas wyłącznie „socjologia choroby” ale też zdrowie i jego uwarunkowania oraz zagadnienia promocji zdrowia (choć trzeba podkreślić, że ten istotny wątek nie był dostatecznie eksponowany zwłaszcza, gdy go porównać z dokonaniem polskich socjologów w tym zakresie). Z kolei zastanawiając się nad podziałem referatów na 2 sesje tematyczne skazani byliśmy na decyzje po części arbitralne. Staraliśmy się w pierwszej turze zgromadzić referaty o charakterze ogólnym, preferując ujęcie makrosocjologiczne i tak, na przykład, J. Halik mówił o przemianach systemu medycznego i jego próbach (niepełnych!) adaptacji do zmian społecznych, A. Kacperczyk (Instytut Socjologii UŁ) przedstawiła rodzaj „filozoficznej refleksji” nad paradygmatem współczesnej medycyny zaś M. Latoszek (AM Gdańsk) porównywał i komentował „perspektywę pacjenta” z „perspektywą konsumenta” w zmieniających się szybko warunkach społecznych. Referat Z. Kawczyńskiej-Butrym (AM Lublin) charakteryzował ogólne zmiany w roli społecznej pacjenta (podmiotowość, współdecydowanie, współodpowiedzialność) omawiając je na tle reorientacji systemu medycznego w kierunku profilaktyki i promocji zdrowia. Autorka omawiała też bariery (organizacyjną, świadomościową), które utrudniają realizację tych koncepcji w praktyce. M. Wszędźrówny (AM Lublin) przedstawił wyniki badań diagnostycznych nad kulturą zdrowotną studentów Lublina. Uzyskane wyniki miały być pierwszym etapem na drodze realizacji programu promocji zdrowia na Lubelskiej Akademii Medycznej. Wystąpienie W. Piątkowskiego (UMCS) poświęcone było podsumowaniu prowadzonych od ponad 15 lat badań socjologicznych nad lecznictwem niemedycznym. Autor przedstawił ustalenia metodologiczne, teoretyczne oraz taksonomiczne, które stanowią podstawy do dalszych prac nad „socjologią lecznictwa niemedycznego”.

Druga część sesji koncentrowała się raczej na rezultatach badań prowadzonych w wielu ośrodkach socjologicznych nad „socjologią choroby i chorowania”. I tak B. Tobiasz-Adamczyk (Collegium Medicum UJ) scharakteryzowała rezultaty analiz nad subiektywną oceną przebiegu własnej choroby przez pacjenta z uwzględnieniem społeczno- kulturowych elementów wpływających na recepcję symptomów, rokowań i oceny stopnia zagrożenia chorobą. Wyniki zastosowania jakościowych metod badawczych (m.in. obserwacji uczestniczącej) przedstawił W. Krantz (AM Gdańsk). Autor badań prowadzonych w domach pomocy społecznej opisywał i interpretował relacje między problemami zdrowotnymi a socjo- bytowymi pensjonariuszy. A. Brysiewicz (AM Lublin) omówiła relacje zachodzące między treściami akceptowanymi przez nowe ruchy religijne, a postawami i zachowaniami związanymi ze zdrowiem i chorobą. Przedmiotem zainteresowań I. Taranowicz (Uniwersytet Wrocławski) były społeczne mechanizmy przejścia na rentę inwalidzką. Autorka badań omawiała przyczyny i konsekwencje takich decyzji w nowych warunkach ekonomicznych („smutna konieczność czy racjonalny wybór”). Drugą turę obrad zamykał referat socjologa (W. Brodniak) i prawnika (E. Miązek) dotyczący ochrony praw pacjenta szpitali psychiatrycznych. Autorzy, pracownicy Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, oparli się na wynikach badań ilościowych i jakościowych, które pozwalały scharakteryzować stopień przestrzegania praw pacjentów (m.in. przymusowo hospitalizowanych) w 11 ośrodkach stacjonarnego leczenia psychiatrycznego.

Podsumowując krótko obrady sesji Sekcji Socjologii Medycyny Polskiego Towarzystwa Socjologicznego można stwierdzić, że:

- obrady dość wiernie odzwierciedlają problematykę badawczą, aktualnie podejmowaną w ośrodkach socjomedycznych w Polsce;
- „wielkim nieobecny” był na zjeździe temat „socjologii promocji zdrowia” zwłaszcza, że dokonania naukowe są tu szczególnie interesujące i warte prezentacji;
- wydaje się, że w metodologii badań socjologicznych nad zdrowiem i chorobą zdaje się umacniać tendencja do równoległego stosowania jakościowych (obserwacja uczestnicząca, analiza treści dokumentów osobistych) i ilościowych metod badawczych, co może przynosić szczególnie wartościowe rezultaty;
- na podkreślenie zasługuje liczna obecność podczas obrad studentów socjologii z rozmaitych ośrodków akademickich aktywnie interesujących się zagadniami socjomedycznymi;
- należy sądzić, że o udanym rezultacie imprezy naukowej przesądza też charakter i poziom dyskusji; dyskusje podczas obrad naszej sesji były bogate, wielowątkowe i wskazywały na osobiste zaangażowanie mówców w treść omawianych problemów;

– wreszcie jednym z wniosków zgłoszonych w trakcie dyskusji był postulat reaktywowania Sekcji Socjologii Medycyny Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, stworzonej niegdyś przez Profesor Magdalenę Sokołowską.

Inicjatorami i organizatorami obrad sesji socjomedycznej X Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego byli Włodzimierz Piątkowski (UMCS) i Anna Titkow (PAN).

Włodzimierz Piątkowski
(Lublin)

SEMINARIUM KONTEKST ODKRYCIA W DZIEJACH DZIEDZINY NAUKI

Cykl posiedzeń seminaryjnych *Kontekst odkrycia w dziejach dziedziny nauki* prowadzony jest od października 1995 r. przez doc. dr hab. Alinę Motycką (z Instytutu Filozofii i Socjologii PAN) i prof. dr hab. Stefana Zameckiego (z Instytutu Historii Nauki PAN). Skupia przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych i filozoficznych z ośrodków całego kraju. Posiedzenia odbywają się raz w miesiący – w przedostatni piątek miesiąca, w Instytucie Historii Nauki PAN.

W czwartym kwartale 1997 r. odbyły się trzy spotkania. Pierwsze posiedzenie odbyło się 24 października, na którym dr Bożena Płonka-Syroka z Zakładu Historii Nauk Medycznych IHN PAN przedstawiła referat pt. *Koncepcja podmiotowości człowieka w teoriach i doktrynach medycznych*. 21 listopada doc. dr hab. Janusz Czerny z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach wygłosił referat pt. *Metodologiczne aspekty otwartości epistemologicznych i stanów nieoznaczonych*. Na trzecim posiedzeniu 19 grudnia doc. dr hab. Małgorzata Czarnocka z Instytutu Filozofii i Socjologii PAN przedstawiła referat pt. *Tworzenie wiedzy a psychoanaliza kulturowa*.

Małgorzata Olszewska
(Warszawa)